

ктивне при аналізі господарської діяльності підприємства і плануванні його розвитку, розрахунків фактичного і нормативного потенціалів.

Крім розглянутих методів, значної уваги заслуговують об'єктивно обумовлені (двоїсті) оцінки ресурсів в оптимізаційних задачах, розв'язуваних методами математичного програмування. Оптимізаційний метод, як і інші методи оцінки виробничого потенціалу, базуються, насамперед, на оцінці впливу відповідних ресурсів на результативний показник. Застосування лінійного програмування дає можливість чисельно виразити комплексну оцінку ресурсів через максимальний обсяг валової продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балян А.В., Спаський Г.В. Виробництво сільськогосподарської продукції в селянських (фермерських) господарствах області // Економіка АПК. – 1999. – № 9. – С. 29-34.
2. Губарик О.М. Проблемні питання щодо сутності та критеріїв визначення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств // Вісник ХНТУСГ імені Петра Василенка. Економічні науки. Вип. 34. – Харків: ХНТУСГ, 2006р. – С. 51-54.
3. Малік М.Й., Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми. Монографія. (Малік М.Й., Нужна О.А.) К.: ННЦ ІАЕ, 2007 – 270 с.
4. Мармуль Л.О. Підвищення доходності фермерських господарств / Л.О. Мармуль // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 74 – 77.
5. Томич І.Ф. Фермерські господарства на шляху розвитку // Економіка АПК. – 1999. – №2. – С. 59-60.
6. Топіха І.Н. Економіка аграрних підприємств: курс лекцій / І.Н. Топіха; Миколаївський державний аграрний університет. – Миколаїв: Видавничий відділ МДАУ, 2005. – 320 с.
7. Шаталова Т. Ресурсный потенциал и размеры сельскохозяйственных предприятий // АПК: экономика, управление. – 1999. – №7. – С. 49-57.
8. Шафронов А. Факторы роста эффективности и устойчивости сельскохозяйственных предприятий // АПК: экономика, управление. – 1999. – №1. – С. 59-60.

УДК 334.012.64:(477.72)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.С.ПРИСТЕМСЬКИЙ – к.е.н., Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Згідно з проведеними дослідженнями, для фермерського господарства конкурентоспроможність – це спроможність об'єкта витримувати конкуренцію порівняно з аналогічними об'єктами в умовах конкретного ринку. З іншого боку, під конкурентос-

проможністю слід розуміти здатність фермерських господарств виробляти продукцію, яка користується попитом на ринку, брати участь у боротьбі за покупця, а також шукати шляхи збільшення своєї частки на ринку. Порівняння між собою фермерських господарств як у масштабах регіону, так і в масштабі країни дозволяє виявити рівень їх конкурентоспроможності. В умовах ринкової економіки конкурентоспроможне фермерське господарство повинно володіти великою гнучкістю, здатністю швидко змінювати асортимент продукції, здійснювати планування з обов'язковим урахуванням можливості і необхідності підвищення конкурентоспроможності підприємства і продукції.

Стан вивчення проблеми. Проблемам фермерства як форми підприємницької діяльності присвячено багато праць вчених і практиків. Результати цих досліджень висвітлені в роботах провідних науковців П.Саблука, М.Маліка, Л.Антоненка, А.Лісового, В.Варги, Й.Шумпетера та інших. Тому питання фермерства як форми підприємництва в аграрній сфері потребує особливої уваги з боку науковців.

Завдання і методика досліджень. Завданням статті є дослідження та визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств та встановлення факторів ефективності фермерства як форми підприємництва в аграрній сфері. Методологічною основою досліджень є діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних процесів.

Результати досліджень. Дослідженнями визначено, що функціональними складовими конкурентоспроможного фермерського господарства є:

- фінансова складова;
- інтелектуальна складова;
- техніко-технологічна складова;
- політико-правова складова;
- інформаційна складова;
- екологічна складова;
- маркетингова складова.

Для оцінки конкурентоспроможності фермерських господарств перш за все необхідно дати чітку класифікацію факторів, що її формують.

Вагомим є вплив на конкурентоспроможність фермерських господарств таких факторів: природно-кліматичні умови, цінова політика, аграрна політика держави, рівень упровадження інновацій, можливості інвестиційного забезпечення, ємність споживчого ринку, тощо. Важливими є фактори, що формують високу конкурентоспроможність фермерських господарств на підставі конкурентних переваг: переваги його товару над товарами конкурентів; нижчі витрати і, відповідно, ціни; переваги над конкурентами щодо рівня управління маркетингом – швидкість реагування на зміни попиту, вихід на ринок з новим товаром і доставка споживачеві.

Для ефективного використання системи факторів забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств повинні функціонувати на основі врахування таких принципів: господарствам усіх організаційно-правових форм із різною формою власності повинні створюватися рівні економічні умови відтворення; система економічних відносин фермерських господарств повинна зацікавлювати працівника в збільшенні власності членів фермерського господарства, а не викликати відразу до неї; основою довгострокового успіху в господарській і комерційній діяльності є встановлення між членами фермерського господарства і їхніх партнерів довіри й довгострокового інтересу; варто розвивати співробітництво з іншими підприємствами й організаціями, фізичними особами; оптимальна частина доходів фермерського господарства повинна інвестуватися й використовуватися для його розвитку; фермерські господарства повинні прагнути до того, щоб постійні його члени й тимчасово залучені працівники на постійній основі були зацікавлені в кінцевих результатах виробництва.

Запропоновані основні методичні засади оцінки конкурентоспроможності фермерських господарств: використання індикативного методу, ієрархій, різниць, рангів, балів, конкурентних переваг, конкурентного статусу, які дозволяють описати стан об'єкта, що досліджується, за допомогою усередненого індексу відповідних характеристик, оцінити конкурентоспроможність господарства виявивши слабкі й сильні його сторони відносно аналогічних господарств визначити рівень конкурентоспроможності господарства, визначити підсумкову кількісну оцінку становища фермерського господарства в конкурентній боротьбі у разі присутності декількох конкурентів.

У результаті здійсненого дослідження визначено, що основними проблемами формування та підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств є: велика кількість малих та середніх за розмірами фермерських господарств (97,2% загальної кількості); нестабільне фінансово-економічне становище господарств; слабе матеріально-технічне забезпечення; неповний цикл відтворення продукції та недостатня внутрішньогосподарська диференціація виробництва; недостатнє забезпечення дощувальною технікою та зрошенням; повільне впровадження інновацій; недостатнє освоєння ринків збуту (відсутність власних торгових марок, обладнаної мережі реалізації продукції; недостатній моніторинг ринку).

Одним із головних завдань підвищення конкурентоспроможності фермерського виробництва є активізація інвестиційно-інноваційної діяльності, формування позитивного інвестиційного клімату та іміджу, а також значного нарощування обсягів інвестицій у сільське господарство. Низька конкурентоспроможність продукції зменшує присутність Херсонської області на ринках ЄС. Основними причинами цього є високий рівень енергоспоживання на одиницю продукції; відсутність документів, що підтверджують відповідність товарів та пос-

луг стандартам ЄС, відсутність протекціоністської політики для просування місцевих товарів.

Обсяги прямих іноземних інвестицій у сільське господарство Херсонської області у 2009 р. порівняно з 2007 р. зросли майже у 2 рази і становили 29072,5 тис. дол. США та 16912,0 тис. дол. США відповідно. За напрямками капітальних інвестицій найбільше зростання спостерігається за інвестиціями в основний капітал – більш ніж в 4 рази, у 2007 р. – 285,2 млн. грн. та у 2009 р. – 1188,4 млн. грн.. Аналіз стану та тенденцій інвестиційної ситуації в області дозволяє прогнозувати зростання обсягів інвестування у розвиток сільського господарства. Так, до кінця 2015 р. планується залучити близько 20 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій і прогнозується досягнення вищого показника прямих іноземних інвестицій в області в розрахунку на одного жителя, ніж середній показник в Україні.

Аналіз стану та тенденцій інвестиційної ситуації в області дозволяє прогнозувати зростання обсягів інвестування, створення нових робочих місць і стабілізацію економічного та соціального стану. Разом із тим, фермерські господарства інвестуються переважно за рахунок власних коштів. Відзначимо, що середня рентабельність фермерських господарств регіону складає 23,6% від усіх видів діяльності при максимальному значенні 85,7% у фермерському господарстві м. Н.Каховка. При цьому капітальні інвестиції здійснювали лише 166 господарств або 6,6% від загальної кількості. Тому для підвищення конкурентоспроможності велике значення має об'єднання фермерських у спілки та кооперативи, залучення коштів кредитних спілок тощо.

Ключем до підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора є інтенсифікація інноваційної активності сільськогосподарських товаровиробників, зокрема фермерських господарств. Невисока інноваційна активність фермерських господарств не дає можливості вийти їм на достатньо високий рівень конкурентоспроможності, що свідчить про необхідність упровадження інновацій, а отже – посилення уваги до розробки інформаційної стратегії. При цьому інновації у фермерських господарствах представлені, з огляду на специфіку середовища функціонування, упровадженням крапельного зрошення, використанням гібридів та районованих сортів насіння, новими технологіями виробництва, плодових (полуниці) у товарних масштабах, розвитком тепличного господарства на енергозберігаючій основі. Інформаційну стратегію слід розробляти на основі ретельного аналізу фінансових ресурсів підприємства, оцінки можливості передачі розв'язання частини завдань на аутсорсінг.

Із працюючих в області фермерських господарств тільки одиниці застосовують новітні технології виробництва. Фермерські господарства, які відзначаються гнучкістю у пристосуванні до кон'юнктури ринку, можливістю виробництва продукції невеликими партіями залежно

від попиту, відсутністю зайвих ланок управління, повинні впроваджувати нові технології виробництва, тобто ставати на інтенсивний шлях господарювання. Пріоритетним напрямом забезпечення стабільного розвитку і відповідного рівня конкурентоспроможності фермерських господарств є створення виробничих, заготівельно-збутових, переробних, обслуговуючих, кредитних кооперативів і спілок. У роботі запропоновані заходи щодо створення і функціонування згаданих кооперативних структур. Заходи щодо вдосконалення кооперативного руху фермерських господарств полягають у наступному: створення обслуговуючих кооперативів, об'єднання фермерів з метою спільного використання техніки з огляду на велику землезабезпеченість регіону з метою реалізації виробленої продукції, для впровадження альтернативних видів діяльності та її диференціації (розвиток сільського туризму, бджільництва, рибництва); з метою обслуговування зрошувальних систем.

Процес становлення маркетингу у господарстві вимагає ряду еволюційних стадій, початковою з яких є активація збутової діяльності, "комерціалізація діяльності підприємства". Основними принципами стратегічного маркетингу для реалізації у фермерському господарстві нами були визначені такі: орієнтація на довгострокові цілі при тісній взаємодії з загальною стратегією господарства; динамічна модель пристосування сільськогосподарського підприємства до впливу зовнішнього середовища за допомогою системи безупинного моніторингу зовнішнього середовища й аналізу конкурентів; облік у діяльності підприємства, насамперед, стратегічних можливостей. Для забезпечення конкурентоздатності на ринку в кожному фермерському господарстві необхідна розроблена агресивна ринкова стратегія, яка б дала можливість виходу на нові ринки, пошуку нових споживачів, нових видів продукції і нового збуту своєї традиційної продукції. Для реалізації ринкової стратегії фермерському господарству слід більше уваги приділити організації служб маркетингу.

Висновки та пропозиції. Процес гармонійного розвитку сільських територій має розглядатися у багатьох аспектах, з яких сільське господарство є головним. У процесі стабілізації ситуації у сільському господарстві ранг галузей сировинного характеру відносно зменшуватиметься на користь переробних галузей і надання послуг. Це ставить нові виклики перед селянами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, працівниками освіти та науки в плані активізації місцевого підприємництва.

Отже, найбільш вагомими заходами підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств є: підтримка держави та органів місцевого самоврядування; підвищення ефективності виробництва шляхом поглиблення спеціалізації та диференціації виробничої діяльності; кооперування та залучення фінансових ресурсів кредитних спілок; активізація інноваційної діяльності; бізнес-планування

розвитку з врахуванням викликів, ризиків та переваг; маркетинг та моніторинг ринку продовольчої продукції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки. «Економіка АПК» №4, 2006, с. 3-10.
2. Саблук П.Т. Кардинальні напрямки вирішення економічних проблем в АПК. «Економіка АПК» №5, 2005, с. 3-8.
3. Макаренко П.М. Збутові стратегії підвищення ефективності розвитку фермерських господарств регіону / П.М.Макаренко, В.А.Шведюк // АгроСвіт.- 2009.- №2.- С. 16-18.
4. Саблук П.Т. Економічні важелі розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва / П.Т.Саблук // Перспективи становлення конкурентоспроможної регіональної економіки: матер. 6 Пленуму Спілки економістів України та міжнар. наук.-практ. конф. / під. ред. В.В.Одольського.- К.: Вид-во Аратта, 2007.- С. 36-42.

УДК 338.439.5:633.1

**ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО РИНКУ**

Є.С.ПОДАКОВ – ст. викладач, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Сучасна економіка характерна взаємодією трьох основних її суб'єктів: виробника, споживача й держави. Кожен з цих учасників господарських процесів має конкретну мету, згідно якої і формує свою діяльність. Виробництво зерна та його споживання є основою розвитку аграрного комплексу України та її регіонів, забезпечення продовольчої безпеки населення в цілому. Основні проблеми, що характерні для функціонування сучасного зернового ринку, включають: спад обсягів виробництва зерна, зниження показників його ефективності порівняно із 80-ми роками ХХ ст., нестабільність функціонування, слабка державна підтримка товаровиробників, повільне впровадження інновацій, недостатній моніторинг ринкових процесів у даній галузі, недосконалі виробничо-збутові зв'язки та непродумана логістична політика. Це зумовлює актуальність та необхідність продовження теоретичних і практичних розробок, що стосуються ефективної організації, функціонування, регулювання і державної підтримки вітчизняного зернового ринку в умовах світової конкуренції та внутрішньодержавного конкурентного середовища.

Стан вивчення проблеми. Різні аспекти розвитку продовольчих ринків, у т.ч. становлення ринкових відносин в АПК, створення ринкової інфраструктури, забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, а також формування зернового ри-